

Interview Jan van der Winden

Rapport 'moerasvogels en ganzenvraat Oostelijke Vechtplassen'

18 februari 2024

Maatregelen tegen ganzenvraat ter bescherming van moerasvogels

In opdracht van de provincie Utrecht, de provincie Noord-Holland en de FBE Noord-Holland onderzocht Jan van der Winden of maatregelen tegen ganzenvraat de moerasvogels in de Oostelijke Vechtplassen helpen¹. "Een lastig onderzoek, omdat er in dat gebied veel verschillende maatregelen worden ingezet. Je kan dus achteraf niet precies zeggen welke maatregel wel of niet goed werkt. Wel is zeker dat als we niets doen, de rietvegetatie verdwijnt, en daarmee ook vele zeldzame broedvogels."

Jan van der Winden is bioloog en houdt zich al heel lang bezig met onderzoek naar vogels in binnen- en buitenland. Sinds bijna tien jaar is hij zelfstandig adviseur. Hij werkt samen in een netwerk van biologen, data-analisten en communicatieadviseurs, het Lowland Ecology Network². Jan werkt sinds de jaren '80 in het vechtplasgebied en doet daar ook in zijn vrije tijd vogelonderzoek. Zo bestudeert hij bijvoorbeeld het broedsucces van grote karekieten en ringt ze om te weten waar ze naar toe gaan. Ook is hij betrokken bij onder andere het Gebiedsakkoord Oostelijke Vechtplassen, waar hij als ecooloog meedenkt over vraagstukken vanuit bijvoorbeeld bewoners

of recreatie. Vanuit zijn drive om zijn kennis te delen met een breed publiek, publiceert hij geregeld. Daarnaast neemt hij deel aan maatschappelijke discussietafels en zit hij in verschillende adviescommissies waarvoor hij het hele land doorreist.

Doel rapport

"Het herstellen van bepaalde vogelpopulaties, de doelsoorten, is een verplichting binnen Natura 2000-gebieden. Het is aannemelijk dat die soorten verder onder druk komen te staan als het riet verdwijnt, alleen is dat eerder nooit gekwantificeerd. In gebieden zoals de Oostelijke Vechtplassen eten ganzen

¹ [Rapport 'Helpen maatregelen tegen vraat door grauwe ganzen de moerasvogels in de Oostelijke Vechtplassen?'](#)

² [Lowland Ecology Network](#)

al zwemmend de rietkragen op. Die zijn van belang voor moerasvogelsoorten waar het slecht mee gaat, omdat zij daar broeden. Om die broedhabitat te beschermen, worden maatregelen genomen. Ganzen worden verjaagd, afgeschoten of tijdens de ruiperiode gevangen. Ook worden hun eieren behandeld³ en worden de rietkragen afgeschermd met rasters. Het is bekend dat de rietkragen zo herstellen, maar er is nooit uitgezocht of die maatregelen ook bijdragen aan herstel van de populaties beschermde broedvogels.

Dat uitzoeken is lastig. Er bestaat namelijk geen helder plan voor het hele gebied, er worden op verschillende plekken verschillende maatregelen toegepast, met verschillende intensiteit. En er is vooraf niet nagedacht over monitoring. Aan de achterkant proberen daar chocola van te maken, dat is een uitdaging.”

Opzet onderzoek

“We hebben op basis van broedvogeltellingen bekeken of de vogelaantallen groter zijn op de

plaatsen waar maatregelen zijn toegepast. Daarbij hanteerden we een drietrapsraket:

1. Zijn de populaties in de hele Vechtpassen veranderd sinds de start van de maatregelen?
2. Welk effect zien we binnen bepaalde gebieden?
3. Op het allerkleinste detailniveau; zien we verschillen in de vogelaantallen die achter de rasters broeden?

Ik heb hoofdzakelijk gebruik gemaakt van gegevens die door vrijwilligers en professionals verzameld zijn over de verspreiding van vogels in de Vechtpassen. In 2022 is er extra geteld om ontbrekende gegevens aan te vullen.

We namen in het onderzoek ook soorten mee die in landriet broeden, dat niet door ganzen wordt begraasd. Denk aan de rietzanger. Omdat hun broedhabitat geen last heeft van ganzenvraat, zijn hun populaties een goede bron om vergelijkingen te maken.”

³ [Nieuwsbericht 'Nestbehandeling wel of niet effectief'](#)

Resultaten onderzoek

“Uit eerder onderzoek blijkt dat rietkragen door de maatregelen vrij snel weer kunnen herstellen. Maar de vogels zelf volgen lang niet zo snel. Het duurt wel 10 tot 20 jaar tot je het effect van de maatregelen kan zien. Dat komt doordat de populaties zo ontzettend klein zijn. Soorten als woudaap, grote karekiet, purperreiger, porseleinhoen, snor en roerdomp zijn zó zeldzaam, dat het lang kan duren voor er een reactie zichtbaar is. En er zijn ook andere oorzaken die invloed hebben op hun aantallen, zoals predatie, recreatie en het weer. Omdat er geen onderzoeksplan was bij de start van de maatregelen is het achteraf moeilijk om deze factoren te ontwarren.

We hebben de indruk dat voor soorten als purperreiger, roerdomp, woudaap, grote karekiet en snor de maatregelen werken. De aantallen zijn in gebieden met maatregelen namelijk licht toegenomen. Het is echter nog te vroeg om de invloed goed te kwantificeren, en de effectiviteit per maatregel is al helemaal

moeilijk te bepalen. Wat ik wel durf te stellen is dat als we niets doen, het sowieso niet goed gaat met de beschermde soorten. Er is aantoonbaar effect van ganzenvraat op het riet, dus als je niets doet, dan verdwijnt dat verder.

Een herhaling van een studie zoals deze over drie tot vijf jaar, wanneer de maatregelen langer van kracht zijn en de telreeksen langer zijn, kan tot betere resultaten leiden.”

Conclusies uit het rapport

- Voor vijf doelsoorten van het Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen is het aannemelijk dat er tenminste lokaal een effect is van het ganzenbeheer op het aantal broedparen of territoria: purperreiger, roerdomp, woudaapje, grote karekiet en snor.
- Voor vier soorten is het effect mogelijk aanwezig: tafeleend, waterral, kleine karekiet en baardman.
- Voor vier soorten is op basis van de beschikbare informatie geen relatie te leggen tussen de aantalsontwikkeling en ganzenbeheer. Het kan betekenen dat het effect niet aanwezig is of niet meetbaar is.
- Het plaatsen van rasters tegen vraat door watervogels, heeft een positief effect op de grote karekietenpopulatie in de Oostelijke Vechtplassen, maar voor andere soorten is het effect nog niet detecteerbaar of afwezig.
- Behalve voor de grote karekiet, zijn er geen wetenschappelijke studies beschikbaar waarmee de relatie tussen ganzenbeheer en moerasvogelpopulaties stevig gekwantificeerd kunnen worden. Dit gebrek aan kennis draagt eraan bij dat er een slag om de arm gehouden wordt bij de conclusies.

Femmie Smit, senior ecooloog Provincie Utrecht

“Ganzenbeheer is doorgaans gericht op het voorkomen van landbouwschade. Maar ook de natuur kan schade ondervinden van ganzen. Met dit soort onderzoeken krijgen we inzicht in de nut en noodzaak van ganzenbeheer ten behoeve van het realiseren van bepaalde natuurdoelen (anders dan ganzen). Als die noodzaak kan worden aangetoond, kan ganzenbeheer ook in het kader van natuurbescherming worden ingezet. Met ‘beheer’ bedoelen we in eerste plaats de inzet van preventieve maatregelen zoals rasters om rietvraat te voorkomen. Als preventieve maatregelen niet voldoende werken, kan eventueel aanvullend afschot worden ingezet.”

Patty Laan, directeur FBE Noord-Holland

“De provincie Utrecht, de provincie Noord-Holland en de FBE Noord-Holland hebben voor dit onderzoek de handen ineengeslagen. Het is namelijk belangrijk dat we meer gaan begrijpen van hoe we schade aan kwetsbare natuur kunnen voorkomen. Dit onderzoek is daarin een belangrijke stap; van sommige beschermde vogelsoorten in de Oostelijke Vechtplassen zijn nog maar enkele broedparen over. Als hun broedhabitat, het riet langs de oevers, door ganzen wordt opgegeten is de kans op broedsucces vrijwel nihil. Het is daarom belangrijk dat we het onderzoek ook hierna voortzetten, zodat we (preventieve) maatregelen steeds effectiever kunnen inzetten.”

Fotografie: Jan van der Winden